

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra biblických věd

Bakalářská práce

POSTAVA ESTER V PŘÍBĚHU KNIHY ESTER

Vedoucí práce: ThLic. Adam Mackerle

Autor práce: Alena Kohoutová

Studijní obor: Náboženská výchova a etika

Ročník: 3

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

22. dubna 2009

Děkuji vedoucímu bakalářské práce ThLic. Adamu Mackerlemu
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

Úvod.....	5
1. Kniha Ester a její dějinná recepcce.....	7
2. Přídavky k Ester – řecká verze a její vývoj.....	10
3. Purim, svátek losů - vývoj a slavení.....	11
4. Narativní analýza Knihy Ester	13
4.1 Kniha Ester.....	14
4.1.1 První dějová linie Knihy Ester (Est 1,1 – 2,21)	14
4.1.1.1 Role a funkce postav v první dějové linii.....	16
4.1.1.2 Druhá dějová linie (Est 2,21 – 10,3)	17
4.1.1.2.1 Druhá dějová linie s hlavní postavou Hamanem	18
4.1.1.2.2 Role a funkce postav v druhé dějové linii v hlavní roli s Hamanem ..	19
4.1.1.2.3 Druhá dějová linie s hlavní postavou Ester	20
4.1.1.2.4 Role a funkce postav v druhé dějové linii s hlavní hrdinkou Ester.....	21
4.1.1.2.5 Druhá dějová linie s hlavní postavou Mordokajem	22
4.1.1.2.6 Role a funkce postav v druhé dějové linii s hl. hrdinou Mordokajem	23
4.1.1.2.7 Zajímavé dějové zvraty	24
4.1.1.2.8 Shrnutí narativní analýzy Knihy Ester	25
4.2 Kniha Ester s přídavky	25
4.2.1 Role a funkce postav v Knize Ester s přídavky.....	26
5. Exkurz: žena ve starozákonní době.....	29
5.1 Interpretace Knihy Ester jako předobraz Panny Marie?	31
Závěr	33
Seznam použitých zdrojů:	36
Abstrakt	39
Abstract	40

ÚVOD

Pro téma postavy Ester v Knize Ester jsem se rozhodla v první řadě proto, že Ester sama je zajímavá a tvárná postava, sloužící jako zdroj zkoumání a úvah. Stejně jako celá Kniha Ester, která je psána velmi poutavě a pro exegety i vykladače Písma je hodnotným zdrojem k výkladu a interpretaci. Jedná se o významný text, který si zaslouží hlubšího promýšlení a bádání. Nabízí se nespočet teorií ke zkoumání, hlavně pak ve vztahu a významu jednotlivých postav příběhu. Ester může nabízet jakýsi archetypální pohled na ženu a ženství, hrdinství, boj dobra se zlem a naději ve víře. Kniha Ester může být vzhledem k dnešnímu pohledu na ženu provokující. Například pro některé feministické proudy se stává aktuálním tématem. V tomto úhlu pohledu ovšem Ester rozhodně není vnímána coby hrdinka, ale spíše jako žena submisivní a podřízená. I tím tedy působí dále jako zdroj rozmanitých názorových proudů. Knihu Ester považuji za důležitý zdroj ve smyslu „zrcadla“. Poskytuje nám inspirativní pohled na postavu, která se ve světle interpretace může stát tvořivou silou i zdrojem znepokojení. Jako neméně důležitý vnímám dále náboženský smysl textu, který se pokusím nastínit.

Cílem této práce je v první řadě zamyslet se nad postavou Ester nejen jako nad zažitě interpretovanou postavou s jasnými atributy, ale jako nad postavou, která si zasluhuje nových pohledů, možností a způsobů aktualizace, i jako zdroj promýšlení a úvah nad naší vlastní náboženskostí. Pokládám si proto otázky, jako například do jaké míry byl její osud hrdinky jasný? Jaká je Ester, kromě toho, že vysvobodí svůj lid ze spárů smrti, jaká je její role a funkce? Jak se liší Kniha Ester vnímaná s řeckými přídávky ve vztahu k postavě Ester? Můžeme dosadit do role hrdiny i jiné postavy a ovlivňuje tato možnost Ester?

V průběhu práce i v samotném závěru, se pokusím tyto otázky zodpovědět. K dosažení těchto požadavků je důležité nejprve nastínit kontext, ve kterém byla Kniha Ester sepsána, kým a za jakým účelem. Těmto otázkám se budeme věnovat

v úvodní kapitole, kde Knihu Ester (masoretský a řecký text) podrobíme dějinné recepci, ke které se podrobně vyjadřují Petr Chalupa, Rolf Rendtorff, Otto Kaiser a další. Kniha Ester je známa a čtena dodnes; v Židovské tradici každoročně, protože tímto příběhem byl ustanoven svátek Purim. Právě proto se další část práce bude věnovat tomuto svátku, jeho vývoji a slavení. Zde jsem vycházela v první řadě z děl Františka Kunetky a Marca Sterna.

Pochopitelně největší část bude věnována konkrétnímu modelu narativní analýzy, ke kterému jsem zvolila jako primární literaturu dílo Wilhelma Eggera. Autor pojednává o takzvaném aktantovém modelu, který slouží k určování vztahů, rolí a funkcí mezi jednajícími, což je pro tuto práci nejpodstatnější. Dále využiji díla Seymoura Chatmana. Nejobsáhlejší a nejpodstatnější část, tedy narativní analýza, je dělena na analýzu Knihy Ester, ve které využijeme tří aktantových modelů, přičemž v každém dosadíme jiného hlavního aktéra pro podrobnější poznání role a funkce Ester a poté tomuto zkoumání podrobíme Knihu Ester s přídávky. Zde využijeme posledního, tedy čtvrtého aktantového modelu, kterým reflektujeme předchozí poznání a docházíme k určitému obrazu postavy Ester. Krátce se pozastavím nad zajímavými dějovými zvraty Knihy Ester, následně se v exkurzu pokusím nastínit ženu ve starozákonní době a zamyslím se nad interpretací Ester v křesťanském kontextu. Tento exkurz slouží k lepšímu konečnému uchopení postavy Ester a také k dalším možnostem interpretace.

1. Kniha Ester a její dějinná recepce

Většina autorů zařazuje vznik knihy Ester do období Perské říše, tedy do doby, kdy Kýros II. (559-529) z dynastie Achaimenovců založil perskou veleříši a r. 539 dobyl Babylón. Pro kmen Judejců to znamená konec babylónského zajetí díky Kýrovu dekretu z r. 538. Židé pod perskou nadvládou (v diaspoře) upevňují svou svébytnost a náboženskou identitu. Roku 515 je postaven nový chrám a obnoven kult. Židovská tradice se upevňuje a vznikají starozákonní spisy odpovídající poexilní komunitě, tedy reflektující potřeby Židů a čerpající z předexilních tradic. K pochopení těchto potřeb nás dovede uvědomění, že Židovský národ má sice do jisté míry svobodu, protože Kýros II. byl otevřený vůči židovskému náboženství a respektoval je, ale Židé zároveň cítí jako hrozbu umenšování své identity, pramenící ze ztráty své země (přestože byl Židům umožněn návrat do jejich vlasti, jen málo jich této možnosti využilo, většina zůstala v Persii, protože vlast byla značně zdevastovaná) a také z ovlivňování a u některých i přijímání jiné kultury. Jako nutné tedy Židé vnímají reflektovat svou dosavadní náboženskost, pravidla, zákon i kult a vyhranit se vůči pohanům. Roku 333 vpádem Alexandra Makedonského a jeho dobytím Persie perské období končí.

Hebrejská Kniha Ester pochází z doby mezi 3. až 1. st. př. Kr., pro přesnější datování se doporučuje myslet na 3. století¹, neboť v tomto období byli Židé přístupnější k přijetí nových myšlenek nebo svátků než v pozdější době. Místo sepsání není možné stanovit, třebaže mnohé ukazuje na východní diasporu.² Zároveň je však nutné brát v potaz, že text může být ovlivněn helenistickou kulturou, tedy mohli bychom ho řadit dokonce do první poloviny druhého století.³ Autorství knihy

¹ Srov. RENDTORFF, R. *Hebrejská bible a dějiny*, s. 335. KŘESÁLKOVÁ, J. *Pět svátečních svátků*, s. 167. aj.

² Srov. DOMMERSHAUSEN, W.; KRINETZKI, G. *Die Neue Echter Bibel: Kommentar zum Alten Testament mit der Einheitsübersetzung*, s. 5.

³ Srov. BÁNDY, J. *Úvod do Starej zmluvy*, s. 149.

je přiřazováno neznámému Židovi, který se velmi dobře orientoval na perském královském dvoře⁴ a zároveň byl literárně vzdělaný. Tradice připisuje autorství Mordokajovi⁵ (Est 9,20). Samotný svátek purim se zmiňuje poprvé jako „Mordokajův den“ v 2Mk 15,36 a začíná se slavit nejpozději roku 160 př. Kr.

Kniha Ester je v hebrejském kánonu součástí tzv. Pěti svátečních svitků (Píseň písní - o pesachu, Rut - o slavnosti týdnů, Pláč - v den vzpomínky na zničení chrámu, Kazatel - o slavnosti stánků a Ester - slavnost Purim), předčítaných zhruba od 10. století při takzvaných menších svátcích⁶ v synagoze.⁷ Knize Ester se věnuje talmudský traktát Megilla⁸ a mimo Tóru je obsažena ve dvou odlišných targumech – Ríšón a Šení, přičemž Šení je spíše parafrází a Ríšón má rysy standardního targumu. Oba byly sepsány v Palestině, Ríšón nejdříve ve druhé polovině šestého století, Šení pak kolem roku 800⁹. V Židovské obci se těší velké oblibě zejména proto, že zdůrazňuje Boží působení skrze člověka, a pro naději, kterou Bůh dává svému národu. Události popisované v knize Ester bývají vnímány i jako druhý exodus¹⁰. Kanonickou hodnotu Knihy Ester dokládá v midraši Aquilův řecký překlad z hebrejského originálu roku 128.

Vývoj v křesťanské obci je však pro naše téma mnohem podstatnější. Na konci 3. stol. př. Kr. vzniká pro Židy žijící v diaspoře řecký překlad Septuaginta (nejprve přeložena Tóra, dále Proroci a další spisy), ovšem tento spis používají nadále

⁴ Autor popisuje velmi podrobně palác i hierarchii na dvoře, zmiňuje rozsah říše a odkazuje na kroniky perských a médských králů – tím podporuje zdání historicity, ta je ovšem velmi sporná vzhledem k datacím jednotlivých postav. Knihu tedy nepovažujeme za dějepisnou, spíše za novelu či dějepravný román. Toto zjištění však neumenšuje její hodnotu, protože autorův záměr a smysl textu je osvětlit svátky Purim, poukázat na Boží ochranu a posílit víru a naději. Hlavním tématem je úsilí o přežití židovské menšiny v čase vzrůstajícího se antijudaismu a zároveň vzpomínky na pogromy zhuštěné do jednoho příběhu.

⁵ Srov. BÁNDY, J. *Úvod do staré zmluvy*, s. 149.

⁶ Srov. CHALUPA, P. *Královna Ester*, s. 86.

⁷ Blíže v kap. Purim, svátek losů – vývoj a slavení

⁸ Pokud je výraz megilla použit bez dalšího výrazu, jedná se vždy o knihu Ester

⁹ CHALUPA, P. *Královna Ester*, s. 80-81.

¹⁰ Srov. *Výklad ke Starému zákonu II. Díl II. Knihy výpravné (Jozue až Ester)*, s. 714.

pouze křesťané.¹¹ Zde je Kniha Ester řazena mezi knihy dějepisné, ačkoli samotný příběh se jen z části opírá o historické události.¹² Nicméně toto řazení si uchovává přes Vulgátu až po ekumenický překlad. Na západě byla Kniha Ester nejspíše vždy považována za kanonickou. Na synodě v Hippo r. 393¹³ a v Kartágu r. 397 je prokazatelně na seznamu kanonizovaných knih, a to se šesti dodatky řeckých textů, které měly dále velmi složitý vývoj¹⁴.

Dodnes se nenašel ani jediný zlomek Knihy Ester v Kumránu, avšak v jiných textech lze vnímat jakési archetypy a vyprávění podobného typu, které se mohly stát pramenem pro Knihu Ester.¹⁵

Kniha Ester byla křesťany vnímána dosti negativně a na východě byla přijata až v 8. stol.¹⁶ Také první komentář se objevuje až od Rabana Maura, mohučského arcibiskupa, který jej sepsal roku 831¹⁷ a jehož výklad je alegorický. Podstatné na této interpretaci je znázornění Ester jakožto církve a Vašti (Achašvérošovy zapuzené ženy) jakožto reprezentantky Židovstva. Tento výklad nevzbudil ohlas.¹⁸ Dále se výkladem zabýval Walahfrid Strabo, který se v podstatě ztotožnil se svým předchůdcem a učitelem R. Maurem. Typologický výklad z období vrcholného středověku pochází od Roperta z Deutz, další pak od Hugona ze Svatého Viktora.¹⁹ V 17. století dochází k prvnímu historicko-kritickému bádání Huga Grotiusa, ve

¹¹ Septuaginta se stala překladem SZ používaným křesťany, kteří se již nesetkali s hebrejštinou, možná z tohoto důvodu je od druhého století po Kr. Židy využívána jen zřídka. Tehdy se zároveň ustaluje hebrejský kánon na synodě v Jabné, která v letech 75 – 117 autoritativně rozhodla. Takto hovoří tradice, ovšem není potvrzena. Od druhého století zde hovoříme o uzavřeném Tanaku, obsahujícím Tóru, Proroky a Spisy.

¹² Srov. *Nový překlad Písma svatého. Starý zákon: Ezdráš – Nehemjáš – Ester*, s. 129.

¹³ Srov. PELIKAN, J. *Komu patří Bible?*, s. 126.

¹⁴ Blíže v kap. Přídatky k Ester

¹⁵ Srov. CHALUPA, P. *Královna Ester*, s. 63.

¹⁶ Tamtéž, s. 83.

¹⁷ Tamtéž, s. 83.

¹⁸ BÁNDY, J. *Úvod do Starej zmluvy*, s. 182.

¹⁹ Hugo ze Svatého Viktora (1096-1141) byl nejvýznamnější teolog z pařížské klášterní školy, která se hlásila ke sv. Augustinovi a uskutečňovala syntézu mezi mystikou a scholastikou. Hugo se zabýval problematikou ospravedlněného hříšníka, který je podle něj spravedlivý pouze skrze jiné, díky Boží milosti. Srov. DE LIBERA, A. *Středověká filosofie: Byzantská, islámská, židovská a latinská filosofie*, s. 316. Hugo je autorem jedné z nejstarších sum *De sacramentis christianae fidei*. Tento mystik v komentáři ke Knize Ester Achašvera připodobňuje ke Kristovi.

století 18. pak bádání a komentáře Johanna Clerica. Na přelomu 19. a 20. stol. se objevují názory, že Kniha Ester je román odůvodňující svátky Purim. Gillis Gerleman chápe příběh a události v Knize Ester jako paralelu k událostem exodu, tedy že události exodu, podle Gerlemana, sloužily autorovi jako pramen. Paralelu dále můžeme vnímat i v příběhu Josefa²⁰ a Knihy Ester, ve smyslu Božího vedení a prozřetelnosti, byť Boží jméno není explicitně zmíněno.²¹

2. Přidávky k Ester – řecká verze a její vývoj

Řecká verze se od masoretského textu (v hebrejské podobě) liší o přidávky, jež knize dodávají duchovnějšší ráz.²² Řecká tradice dále doplňuje text přímým použitím slova Bůh – oproti kratší masoretské verzi, kde je pouze jednou nepřímo zmíněn. Dále mají tyto verze podpořit věrohodnost událostí. V septuagintě je tedy šest přidavků označovaných A-F. Jedná se o Mordokajův sen-A1-17, Dopis potvrzující pogrom-B1-7, Modlitba Mordokajova a Esterina-C1-30, Ester před králem-D1-16, dopis o záchraně Židů-E1-24, Výklad snu a Purim, vznik řecké verze-F1-11.²³ Tyto přidávky zároveň pocházejí ze dvou okruhů. Starší tradice Knihy Ester v Egyptě, která vznikla v době Ptolemaia VIII. Euergeta II. (126-116 př. Kr.) a byla nezávislá na palestinském textu. Důraz kladla na loajalitu mezi králem a Židy, zatím co řecký překlad semitského textu vznikající za vlády krále Alexandra Jannaia (103-76 př. Kr.) ve farizejských kruzích v Palestině klade více důraz na teologizaci. Text Septuaginty je zapracováním palestinských textů do egyptské verze.²⁴

Datování je zde určeno do druhé poloviny prvního století př. Kr.²⁵ Text Vulgáty navazuje na Septuagintu, přidávky ale klade na konec jako dodatky. Existuje

²⁰ Srov. *Výklad ke Starému zákonu II. Díl II. Knihy výpravné (Jozue až Ester)*, s. 700.

²¹ BÁNDY, J. *Teológia Starej zmluvy*, s. 182.

²² Srov. *Nový překlad Písma svatého. Starý zákon: Apokryfy*, s. 91.

²³ Srov. CHALUPA, P. *Královna Ester*, s. 73.

²⁴ Srov. KAISER, O. *Odkaz alexandrijských Židů*, s. 74.

²⁵ Srov. KAISER, O. *Odkaz alexandrijských Židů*, s. 73 – 75.

i řecká, značně odchýlená verze v recenzi lukiánské.²⁶ Jedná se o krátké znění, kde jsou přídavky začleněny sekundárně.²⁷

Řecká verze mění do jisté míry smysl textu Knihy Ester. Odvahu člověka – Mordokaje a Ester – přesouvá na Boží zásah, zdůrazňuje roli náboženství a stává se těžkopádnou. Nastupuje apokalypticky orientovaná literatura a její vliv na texty jako reakce na rozdílnost mezi Židy a pohany, konkrétněji na helenistickou kulturu, jejíž odezvou bylo zesílení nacionalismu a vzpoury. „Zvrat v dějinách nastane Božím zásahem, po němž přijde Boží království...“²⁸ Zdůrazňuje tedy bezmocnost lidí, a jelikož tento způsob myšlení je provázen zúženým vnímáním, původní rozmanité vyprávění knihy Ester je překryto. Boží navštívení v Mordokajově snu je popisováno jako přírodní jev²⁹, po kterém následuje naprosté vítězství. Řecký redaktor upravil příběh tak, aby popsal toto konečné kosmické vítězství Božího lidu nad zdánlivě neporazitelnými mocnostmi tohoto světa.³⁰

3. Purim, svátek losů - vývoj a slavení

„Mordokaj pak tyto události sepsal a poslal dopisy všem Židům, blízkým i vzdáleným, ve všech krajinách krále Achašveroše. Uložil jim, aby každým rokem slavili 14. a 15. dne měsíce adaru památku na dny, v nichž si Židé odpočinuli od svých nepřátel, a na měsíc, který jim přinesl zvrát, místo starosti radost, místo smutku den pohody; aby je slavili jako dny radostného hodování a aby posílali jeden

²⁶ Lukiános, pečlivý exegeta žijící přibližně 240-312, docházel k velmi svérázným názorům ohledně výkladu písma. Dbal na slovní smysl textu a odmítal jakoukoli alegorickou úpravu. Zakladatel antiochijského směru, ovlivněn Aristotelem, bojoval proti teologii alexandrijských představitelů a jejich alegorickému výkladu písma. Lúkiános se zasloužil o provedení revize Septuaginty. Srov. BÍČ, M. *Ze světa Starého zákona*, s. 716.

²⁷ Srov. KAISER, O. *Odkaz alexandrijských Židů*, s. 75.

²⁸ Srov. *Proroctví a apokalypsy. Novozákonní apokryfy III.*, s. 48.

²⁹ „V židovských apokalypsách se často připomínají strážní andělé lidí nebo andělé, kteří vládou nad přírodními jevy“. Tyto představy vycházejí z perského vlivu. *Proroctví a apokalypsy. Novozákonní apokryfy III.*, s. 47.

³⁰ Srov. FITZGERALD, A. *Baruch*. In MURPHY, R. *The New Jerome Biblical commentary*, s. 556 – 557.

druhému dárky a chudým dary. A Židé přijali za obyčej, co začali dělat a co jim Mordokaj napsal.“ Est 9,20 - 23

Tento radostný až rozpustilý svátek slavený každoročně na jaře, konkrétně 14. dne měsíce adaru³¹, je připomenutím záchrany Židů v perské diaspoře před genocidou, kterou chtěl pomocí losu³² určit Haman, vlivný úředník krále Achašveroše (Xerxa). Hamanův záměr byl nakonec díky Židovi Mordokajovi a královně Ester, která si získala královu přízeň stejně jako Mordokaj, zmařen. Bůh, ač není explicitně v megille zmíněn, působí skrze Ester i Mordokaje a jeho jméno je tajemně přítomno a identifikováno ve slově král (Král králů je Bůh).³³ „V Talmudu (traktát Chulín 139b) se klade otázka, zda je v Tóře nějaká narážka na Ester – a odpověď lze najít v Deuteronomiu 31,18: „...a já onoho dne skryji nadobro svou tvář...“ Tak poznáváme skrytý význam svátku Purim.³⁴

Svátku předchází půst na památku královny Ester, která před tím, než se vydala ke králi Achašverošovi, přikázala Mordokajovi, aby se Židé ze Šúšanu tři dny postili a na královnu vzpomínali. Midraš (Ester raba 8,7) říká, že Mordokaj protestoval, protože jedním z dní postu je zároveň první den svátku Pesach.³⁵ Ester odpověděla: „Nač potřebujeme Pesach, když nebudou žádní Židé, kteří by ho světili?“³⁶ Ke slavení tohoto svátku patří povinnosti: 1. Čtení Knihy Ester při bohoslužbě³⁷ v předvečer a ráno 14. adaru 2. Posílání dárků přátelům v den svátku, jedná se o potraviny. 3. Dary chudým, které má povinnost poskytnout každý a to

³¹ Je-li rok přestupný, slaví se až v druhém adaru.

³² Los, pocházející z akadského pur, znamená kostku nebo hazardní hru. Slovo může mít též aramejský původ. V tom případě by znamenalo předmět, který se používá při losování v loterii.

Srov. KUNETKA, F. *Židovský rok a jeho svátky*, s. 87.

³³ V přídavečích k Ester je Boží působení autorem násobeno např. o Mordokajův sen a modlitbu Esteřinu a Mordokajovu, záměr autora je silnou Ester cele podmanit očekávání Božího zásahu. Ester se zde jeví jako slabá žena, předstupující před krále v očekávání zázraku pro svůj lid.

³⁴ Srov. STERN, M. *Svátky v životě Židů*, s. 160.

³⁵ „Pohyblivý Židovský svátek připomínající každoročně odchod Izraelců z Egypta (Počínaje 15. nisanem trvá sedm nebo osm dní).“ ELIADE, M. *Slovník náboženství*, s. 300.

³⁶ Srov. STERN, M. *Svátky v životě Židů*, s. 158.

³⁷ Při bohoslužbě se čte z rukopisného pergamenového svitku (megilla), přednášeného se zvláštní kantilací. Jedná se o jedinou z biblických knih, která je zdobena ornamentálními a figurálními ilustracemi. Srov. KUNETKA, F. *Židovský rok a jeho svátky*, s. 87.

minimálně dva, ve formě peněz či potravin dvěma lidem bez prostředků. 4. Čtení Tóry, odpoledne při hostině v kruhu rodiny a přátel, jejíž podmínkou je pít víno na připomenutí, že k zázraku při Estětině hostině došlo za pomoci vína. Zároveň Talmud (traktát Megilla 7b) ukládá v povinnost vypít tolik vína, že člověk není s to rozlišit mezi slovy „Buď proklet Haman“ a „Buď požehnán Mordokaj“. (Nelze chápat doslovně, měli bychom hodovat a pít, ovšem ne tak, abychom ztratili rozlišovací schopnost). 5. Být na Purim veselý. Zákazem je zde spíš se postit nebo pronášet smuteční projevy.³⁸ Počátek slavení tohoto svátku můžeme s jistotou doložit od roku 160 př. Kr. zmínkou v 2Mk 15,36, kde byl nazýván jako „Den Mordokajův“. Ovšem počátky slavení sahají mnohem dál do minulosti. Radostné svátky Purim nám mohou připomínat i naše pohanské lidové zvyky, kdy se slavnostně topí Smrtka jako symbol zimy a vítá se nové jaro.³⁹

Smysl svátku Purim lze charakterizovat i tak, že „tato záchrana prožitá nedávno a vzpomínaná každoročně měsíc před největším židovským svátkem, velikonoce či pesachem, měla pomoci zpřítomnit dávný čin Hospodinovy záchrany z Egypta. Rovněž správa o sebeobětování Estery měla učinit dražší a konkrétnější oběť beránka, jehož krev uchránila izraelské domy v Egyptě před zhoubou (Ex 12,21-27). Co Bůh činí pro svůj lid, má patřit všem, přítomným i budoucím.“⁴⁰

4. Narativní analýza Knihy Ester

V této části práce se budeme zabývat narativní analýzou Knihy Ester, později i s deuterokanonickými přídávky, řazenými Vulgátou na konec knihy. Vzhledem k tomu, že přídávky ke Knize Ester jsou v katolicismu přijímány, rozhodla jsem se

³⁸ Srov. STERN, M. *Svátky v životě Židů*, s. 160-164.

³⁹ Srov. BÍČ, M. *Ze světa Starého zákona*, s. 559.

⁴⁰ *Nový překlad Písma svatého. Starý zákon: Ezdráš – Nehemjáš – Ester*, s. 167.

proto ve své práci tyto oddíly klást přímo do knihy Ester tak, jak je doporučuje zařazovat ekumenický překlad.⁴¹

Pro náš účel, tedy pro zkoumání ženy Ester v příběhu Ester, je podstatná ta část narativní analýzy, jež se zabývá zkoumáním funkcí postav, jejich dynamikou a vztahováním se k ději, či k jeho ovlivňování. Vzhledem ke kritériím rozsahu práce se omezíme na nejpodstatnější aspekty této metody. Pouze okrajově budou zmíněny a použity další metody narativní analýzy.

Celou Knihu Ester můžeme rozdělit do dvou dějových linií, přičemž první uvádí a vysvětluje pozici Ester v druhé dějové linii. První dějová linie je dosazení Ester na královský trůn; zápletkou je zapuzení královny Vašti. Druhá dějová linie spočívá v zamezení genocidy, která je způsobena na Hamanův popud; zápletkou je zde spor mezi Mordokajem a Hamanem.

Na každou sekvenci se pokusím aplikovat model narativní analýzy, určený k vyprávění a ujasnění vztahů mezi jednajícími – aktantové schéma, které nabízí A. J. Greimas.⁴²

4.1 Kniha Ester

4.1.1 První dějová linie Knihy Ester (Est 1,1 – 2,21)

První dějová linie, která osvětluje a připravuje na scénu Ester, začíná zápletkou. Hlavními aktéry této zápletky jsou Vašti - králova zapuzená žena, král Achašveroš a rádce Memúkan.

⁴¹Uvedu názvy jednotlivých oddílů i s jejich zařazováním do Knihy Ester: Mordokajův sen (1,1 a-r) řazen tedy před MT a jeho výklad (10,3 a-k). Dva výnosy krále Artaxerxa (3,13 a-g a 8,12 a-v). Modlitba Mordokajova (4,17 a-i) a Estefina (4,17 k-z). Podrobnosti o přijetí Ester u krále (5,1 a-f a 5,2 a-b). Vysvětlení vzniku řecké verze (10,31) za MT. Dodatky jsou označovány A-F. Srov. CHALUPA, P. *Královna Ester*, s. 71.

⁴²W. Egger ve své knize v kapitole 9: Sémantická analýza a její třetí oddíl narativní analýza nabízí modely narativní analýzy podle Greimase, které rozvíjí teorii, vycházející dále z metodologie Proppa. Srov. EGGER, W. *Methodenlehre zum Neuen Testament*, s. 125-128.

Zápletka první dějové linie (Est 1,1 – 2,4) začíná při hostině, kdy král nechá zavolat Vašti, svou královskou choť, aby se pochlubil její krásou před dvořany. Vašti se zdráhá přijít, což krále natolik rozhořčí, že se poradí se znalci zákona, jak Vašti potrestat. Memúkan, jeden z předních znalců zákona na dvoře, rozhodne, že Vašti už nesmí předstoupit před krále pro svou troufalost z neuposlechnutí a její královská hodnota že bude dána jiné, lepší než je ona. Takto potrestána je i pro výstrahu všem ženám, které by se chtěly zachovat obdobně. Vyhláška je roznesena po celém království ke králově spokojenosti. Tato zápletka rozpoutá děj popsany v následujícím grafu. Nejprve však následující děj v krátkosti popíšeme:

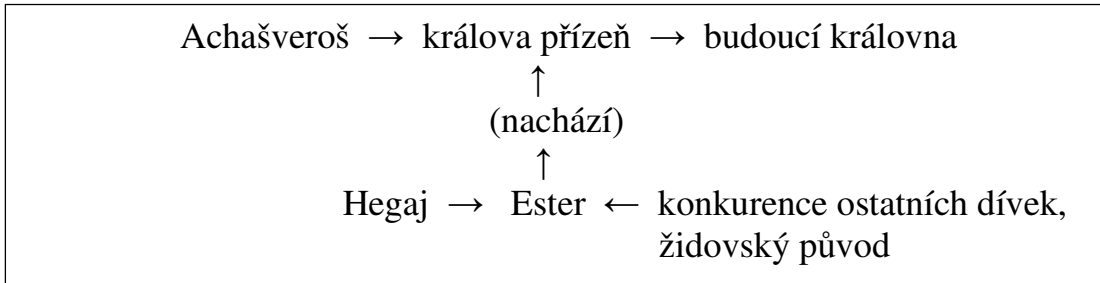
V první dějové linii (Est 1,1 – 2,21) královští panoši začali po celém království vyhledávat panny půvabného vzhledu. Ta pak, která se králi zalíbí, stane se jeho ženou namísto Vašti.

Na scénu vstupuje poprvé Ester. Jako ostatní dívky je i ona vzata na královský dvůr, kde jsou shromážděny i všechny ostatní ženy. Hegaj, srážce žen si Ester oblíbil natolik, že jí poskytl sedm vyhlédnutých dívek z královského domu, a všechny je neprodleně přemístil do ženského domu.

Ester byla poskytována veškerá péče. Mordokaj, který se o Ester do této chvíle staral, protože jí zemřeli rodiče, se kolem paláce denně procházel a ptal se Ester, jak se jí daří. Ester dosud neoznámila nic o svém původu a lidu, na Mordokajův příkaz.

Po dvanácti měsících nejrůznějších zkrašlovacích procedur vybrané ženy postupně předstupovaly před krále. Král si oblíbil Ester: „ Král si Ester zamiloval nade všechny ženy; získala jeho přízeň a náklonnost nade všechny panny. Na hlavu jí vložil královskou korunu a ustanovil ji královnou místo Vašti“ (Est 2,17).

Aktantový model první dějové linie:⁴³

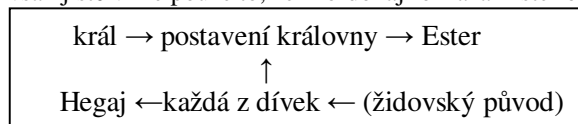
Aktantové schéma první dějové linie lze nastínit takto: Hegaj si Ester oblíbí, proto se jí dostává lepšího postavení mezi ostatními dívkami shromážděnými pro krále. Mezi dívkami, které mají též možnost stát se potencionální královnou, si král vybírá jednoznačně Ester. Díky přízni, kterou Ester nachází u krále, stává se královnou.

4.1.1.1 Role a funkce postav v první dějové linii

Ester

Esteřina role je zde zaujmout krále svým zjevem. Je pro to pečlivě připravována, například mazáním myrhovým olejem. Ester je velmi půvabného vzhledu a krásné postavy, avšak v této části příběhu nemá žádnou přímou řeč, nic se nedozvídáme ani o ní samotné. Funkce Ester v této části děje je zaujmout krásou, a zároveň neprozrazovat svůj náboženský původ. Je zajímavé, že v první části příběhu, která končí momentem dosazení Ester na trůn, je Ester hlavním tématem. Ester si každý okamžitě oblíbí, proto je jí dopřáno všeho, přestože není nikde řečeno proč. Můžeme soudit, že snad pro její vzhled, který je zmiňován častěji. Ester sama se

⁴³ Tento model nabízí P. Chalupa v knize *Královna Ester*, s. 52 jako reakci na myšlenku, že byť to Mordokajem není explicitně zmíněno, židovský původ Ester by mohl být překážkou. Z knihy Ester však jistě víme pouze to, že Mordokaj rozkázal Ester o svém původu mlčet.

neprojevuje, ostatní jí pomáhají. Nevíme ani, jestli o dosazení na královský trůn vůbec ona sama stojí, je velmi pasivní. Nemusí se zasadit o nic, královnou se tedy stává bez svého přičinění.

Hegaj

Jeho role je královský strážce žen. V příběhu se uplatňuje jako hlavní pomocník Ester, kterou si oblíbil a dává jí nadstandardní péči. Můžeme říct, že Hegajovou funkcí je dopomoci Ester na trůn.

Achašveroš

Achašverošova role je rozhodovat. Na něm jakožto králi záleží, jak naloží s ženou, jež ho neuposlechla a jakou si namísto ní vybere. Achašveroš je velmi vznětlivý, nechává se rádci velmi ovlivňovat. Ester ho však natolik zaujme, že je okamžitě rozhodnut učinit právě ji královnou a poskytnout jí vše, co si bude přát. Král je mocný, jen na něm záleží, komu dá svou přízeň. Králova funkce je „propůjčovat“ moc, ovlivňovat skutečnost a rozhodovat.

Konkurentky

Ostatní ženy, jež jsou na dvoře spolu s Ester, zde fungují v roli škůdců.

4.1.2 Druhá dějová linie (Est 2,21 – 10,3)

Tato dějová linie, která řeší díky Ester a Mordokajovi dekret proti Židům, vystavený Hamanem, začíná sporem mezi Mordokajem a Hamanem, tedy druhou dějovou zápletkou (Est 2,21 – 3,6).

Zde se dozvídáme, že Mordokaj se odmítá klanět Hamanovi, který je povýšen králem na prvního z velmožů. Hamana Mordokajova troufalost rozlítí tím víc, že důvod, proč se Mordokaj neklaní je jeho Židovský původ. Hamanova zloba se obrátí proti všem Židům.

Zajímavé je, že v přídavcích, na rozdíl od výše zmiňovaného masoretského textu, se dozvídáme o této scéně v 1,1r, a důvodem, proč v řeckém textu chce Haman uškodit Židům, je Mordokajovo prozrazení dvou kleštěnců, kteří se domlouvali, jak

vztáhnout ruku na krále, které Mordokaj vyslechl. Tento okamžik, tedy Mordokajova zásluha spočívající v odhalení dvou kleštěnců, budeme samostatně analyzovat později, až se stane pro nás opět aktuální. Hlavní aktéři zápletky jsou dva, Haman a Mordokaj. Mordokaj se nechce klanět člověku, nechce mu vzdávat takové pocty, které náleží jen Bohu. Hamana naopak jeho rozhodnutí sžírá, vyžaduje absolutní podřízenost.

Možnosti druhé dějové linie : (Est 2,21 – 10,3)

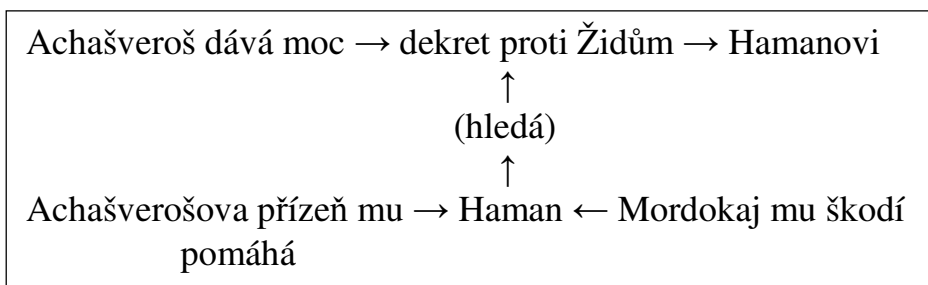
Zde jsou vypracovány tři aktantové modely, přičemž každý reflektuje druhou dějovou linii. V každém jednotlivém modelu je do funkce hrdiny dosazen vždy jeden z aktérů. Hlavní děj se stále i s proměnami hlavních postav lineárně odvíjí. Shledávám znázornění více modelů, respektive možností role hrdiny jako důležité proto, že mohou pozměnit vnímání příběhu, případně jeho poselství. Pomohou nám také z odstupů lépe hodnotit, kdo je vlastně hlavním aktérem a to je pro nás, hledáme-li jakou úlohu plní Ester, podstatné. Můžeme ji hodnotněji interpretovat, díky možnosti vnímat postavu Ester z více úhlů.

4.1.2.1 Druhá dějová linie s hlavní postavou Hamanem

Haman se těší přízně u krále, stává se nejvyšším z velmožů a moc využívá ve prospěch vydání dekretu. Tento dekret stvrzuje povolení vyhladit Židy v celé Achašverošově říši, Haman „...protivník všech židů, osnoval záměr proti židům, jak by je zahubil, že házel púr, tedy los, aby je vyděsil a zahubil“ (Est 9,24).

Krále přesvědčí pro svůj hanebný záměr tím, že hovoří proti Židům: „Je tu jakýsi lid, roztroušený a oddělený mezi národy po všech krajinách tvého království. Jejich zákony jsou odchylné od zákonů všech národů a zákony královskými se neřídí. Král z toho nemá žádný prospěch, když je trpí“ (Est 3,8). Haman králi zároveň zaplatí. Král předá Hamanovi pečetní prsten, výnosy o povolení vyhlazení Židů jsou zpečetěny a rozeslány.

Aktantový model druhé dějové linie v hlavní roli s Hamanem:

Tento model, ve kterém hlavní úlohu zaujímá Haman, „...protivník všech Židů, osnoval záměr proti židům, jak by je zahubil, že házel púr, tedy los, aby je vyděsil a zahubil“ (Est 9,24), získal královu důvěru a přemýšlí, jak dosáhnout svého záměru, tedy pomstít se škůdci - Mordokajovi a jeho lidu. Králi vysvětlí Istivým způsobem (viz. výše), proč Židy povraždit. Král souhlasí, Mordokajova moc je králem zpečetěna a dekret vydán.

4.1.2.2 Role a funkce postav v druhé dějové linii v hlavní roli s Hamanem

Haman

Ústřední postava, jeho role je získat si krále, přivlastnit si jeho moc. Tím dosahuje touženého výsledku. Chce získat naprostou vládu a úctu všech dvořanů a lidu. Z jeho touhy po moci a talentu manipulace můžeme usuzovat, že by se v budoucnu s místem prvního muže po králi nespokojil. Pro tuto chvíli Hamanovi vše vychází.

Zereš

Hamanova žena, která nabádá, jak Mordokaje zneškodnit – pověsit ho na kůl. Zereš Hamanovi pochopitelně pomáhá, později utěšuje.

Achašveroš

Zde je králova role pasivní v tom smyslu, že Achašveroš sám nechce Židy vyhladit, ale Hamanovo odůvodnění (zprvu návrh) králi stačí, aby souhlasil. Králova funkce zde je podporovat a opravňovat Hamana v jeho jednání. Už nyní je patrné, že

Achašveroš se nechává ovlivňovat svými oblíbenci, nebo dvořany, jež se těší jeho přízni.

Mordokaj

V tomto modelu je Hamanovým škůdcem, a to z jediného důvodu – neklaní se mu. Nerespektuje Hamanovo postavení, vyjadřuje tak postoj k zákonům královského dvora (z pohledu Hamana) a tím mu jednoznačně podryvá autoritu.

V tuto chvíli se pozornost obrací na Ester, která se stává prostředkem, jak zamezit vyhlazení Židů.

4.1.2.3 Druhá dějová linie s hlavní postavou Ester

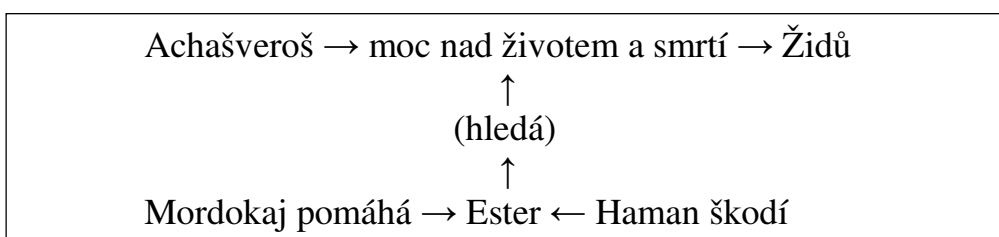
Mordokaj Ester vzkáže, ať se přimluví za jejich lid. Ester má strach, že předstoupí-li před krále neohlášena, zemře. Mordokaj však řekne: „Nedomnívej se, že v domě králově vyvážneš životem, jediná ze všech židů. Budeš-li v tuto chvíli skutečně mlčet, úleva a osvobození přijde židům odjinud, ale ty a dům tvého otce zhynete. Kdo ví, zda jsi nedosáhla královské hodnosti právě pro chvíli jako je tato“ (Est 4,13).

Ester se rozhodne před krále předstoupit, Židy požádá, aby se za ni tři dny postili, jako ona. Přijímá svou roli, když říká: „...mám-li zhynout, zhynu“ (Est 4,16). Ester před krále předstoupí s pozvánkou na hostinu, král přijímá. Ester hledá pomoc u krále, v jeho přízni. Na druhé hostině prosí za svůj lid, a tím jednoznačně hovoří o svém původu: „Vždyť jsme byli prodáni, já i můj lid, aby nás povraždili, vyhladili a zahubili“ (Est 7,4).

Král se ptá, kdo toto dovolil, a dozvídá se, že Haman. V rozhořčení odchází z místnosti. Haman prosí královnu Ester o svůj život poblíž pohovky, kde oba stojí. Upadne však na Ester ve chvíli, kdy vchází král zpět. Královo rozhodnutí po zhlédnutí této scény je jasné. Haman, který měl do této chvíle moc a škodil, je pověšen na kůl, který sám chystal pro Mordokaje. Hamanova moc svěřená králem, symbolizována pečetním prstenem, je zneškodněna. Následky dekretu proti Židům

Ester a Mordokaj napravují právě díky tomuto prstenu, který král Mordokajovi předá, a kterým je následně pečetěn nový dekret proti pogromu. Židé se mohli bránit protiútokem, své nepřátele pobýly ale, „...nevztáhli ruce po lupu.“ Est 9,16. Druhý den po boji odpočívali: „Ten den učinili dnem radostného hodování.“ Est 9,17. Mordokaj měl přízeň krále a velký vliv. Židé byli zachráněni a na počest a památku tohoto vítězství byli ustanoveny svátky Purim.

Aktantový model druhé dějové linie s hlavní hrdinkou Ester:

V tomto modelu Ester, díky svému královskému postu, hledá pomoc pro svůj lid skrze královu náklonnost. Mordokaj Ester pomáhá nejen informovat, ale také radí, jak pomoci lidu. Ester králi popisuje, co Haman zosnoval, a mluví o svém původu. Král je překvapen z dopadu Hamanova dekretu, který, jak se král dozvídá, se týká i jeho choti. Haman též o Esterině původu dosud nevěděl, neškodí tedy Ester záměrně! Hamanovu záměru je poté zamezeno díky Ester.

4.1.2.4 Role a funkce postav v druhé dějové linii s hlavní hrdinkou Ester

Ester

Ester vstupuje do role hrdinky. Její funkcí je zde zabránit pogromu, což se podaří. Ester se zároveň více profiluje, zaujímá jasné stanovisko, je více sebevědomá, ví, jak ke králi předstoupit s prosbou. Ester si je vědoma, že má královu přízeň. Z počátku je Ester jasné, že může zahynout, avšak pomoc národu pro ni znamená víc, než uchovat svůj život. V tomto postoji můžeme vnímat pozitivní vliv Mordokaje,

který Ester nabádá k záchraně národa, byť může zemřít, a hrdince tím paradoxně dodává síly. Naznačuje její poslání a Ester ho očividně přijímá za své.

Achašveroš

I králova role se stává čitelnější, vyjadřuje se konkrétně k situaci, která nastává. Například jak odměnit Mordokajův čin, jak potrestat Hamana, co dělat v případě vydání dekretu o záchraně Židů. Zároveň se jeho role stává pozitivní, přiklání se na stranu Ester, potažmo Židů a odměňuje Mordokaje. Funkce jeho role jakožto krále, jenž vlastní moc, je zde pozitivně formována díky přízni, jež chová k Ester.

Mordokaj

Jeho role je zde pomáhat Ester v boji proti vyhlazení Židů. Svou funkcí pomáhá Ester formovat se, rozhodnout a bojovat.

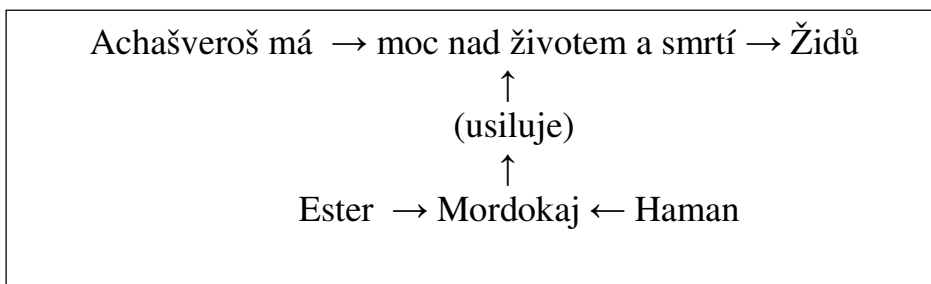
Haman

Škůdce pro vyvolený národ, jehož moc je zneškodněna Mordokajovým činem záchranu krále, ale hlavně Esteriným postem, ze kterého plyne královo rozhořčení nad Hamanovým záměrem. V jeho úmyslu není primárně uškodit Ester, protože o jejím původu doposud nic netuší.

Nabízí se ještě třetí graf, a to v případě, že bychom jako hlavního aktéra příběhu dosadili Mordokaje. Vzhledem k tomu, že část děje, ve kterém se budeme pohybovat, je shodný s předchozím, kde je hlavní postavou Ester, nebudeme děj obecně znovu popisovat. Nahlédneme pouze aktantový model, který se liší hlavní postavou a tedy především určením rolí.

4.1.2.5 Druhá dějová linie s hlavní postavou Mordokajem

Aktantový model druhé dějové linie s hlavním hrdinou Mordokajem:

V tomto modelu Mordokaj přemýšlí, jak by odvrátil hrozbu způsobenou Hamanem. Jako východisko vnímá svou pomocnici, královnu Ester. Náhle je odhalen Mordokajův čin záchrany krále před spiknutím. Král Mordokaje odměňuje svou přízní. Mordokaj získává autoritu a moc odvrátit pogrom.

4.1.2.6 Role a funkce postav v druhé dějové linii s hlavním hrdinou Mordokajem

Mordokaj

Jeho role se stává hlavní, do popředí jej staví čin, který je zapsán do Knihy letopisů a král se o něm dozvídá. Mordokaj totiž králův život zachránil, když se proti němu spikli dva dvořani, kteří chtěli krále zabít. Mordokaj se stává hrdinou a jeho osoba nabývá před králem důvěryhodnosti. Mordokajův čin se v knize Ester objevuje před Hamanovým a Mordokajovým sporem. Záměr kleštěnců oznámí Mordokaj skrze Ester, která tento čin tlumočí králi. V přídavcích sám Mordokaj zpravuje krále o tom, co vyslechl (Est 1,1n). Achašveroš nechá tuto událost zapsat do Knihy letopisů. Mordokajova role jako pomocníka, který krále ochraňuje, velmi přispěje k odvrácení pogromu. Mordokaj získává u krále jednoznačně moc.

I z dalších důvodů může být hrdinou právě Mordokaj. Ester vychovával, nabádal k odvaze před králem. Z příběhu je patrné, že Hamanem připravovanému pogromu chce zabránit nejprve Mordokaj a vymyslí tedy plán. Otázkou zůstává, zda by jej mohl bez Ester uskutečnit. Zároveň Mordokajova funkce jako hybatele, ať už k záchraně, či rozeslání nového dekretu proti pogromu, je zásadní.

Ester

Esteřina role je zprvu, nežli je sám Mordokaj králem odměněn, pomáhat uskutečňovat, díky jejímu postavení, Mordokajův záměr. Funkce Ester je zde pomáhat Mordokajovi v zamezení pogromu. I poté, co Mordokaj získá Hamanovo postavení, s Ester stále spolupracuje.

Achašveroš

Králova role je v této části příběhu zásadní. Přiklání se na stranu Mordokaje a Ester, i všech Židů. Rozhoduje, jak potrestá Hamana, jak zastaví chystaný pogrom a svou moc plně dává do rukou Mordokaje a Ester. Rozhoduje o životě a smrti. Židům dává život, Hamana trestá smrtí na kůlu.

Haman

Haman je přímým škůdcem Mordokaje. Hamanovou funkcí je zneškodnit jak Mordokaje, tak celý jeho lid.

4.1.2.7 Zajímavé dějové zvraty

Haman je pověšen na kůl, který sám chystal pro Mordokaje, protože se mu odmítal klanět. Zlý úmysl se opět obrací proti škůdci. Tento moment, kdy se negativní úmysl škůdce obrací proti jemu samému, je přítomen opakovaně (viz dále). Naznačuje moc, která jedná ve prospěch neprávem utlačovaných.

Také v případě pečetního prstenu, symbolizujícího moc krále, který ho odevzdána nejprve do rukou Hamana, (prsten slouží v tuto chvíli k zapečetění dopisů o chystaném pogromu), se po zneškodnění Hamana dostává do rukou Mordokaje, který prstenem zpečetí dekret, tentokrát na obranu Židů.

Ve chvíli, kdy se Hamanův plán začíná naplňovat, promýšlí Mordokaj, jak zachránit lid. Ester má v úmyslu při hostině promluvit o Hamanově záměru. Král v oné noci, kdy Židům už moc naděje nezbyvá, nemůže usnout. Pročítá Knihu letopisů, z níž se dozvídá o Mordokajově zásluze.

Král přemýšlí jak poctít svého zachránce, radí se s Hamanem a ten nepochybuje, že král má na mysli poctít právě jeho. Radí tedy králi, jak takového muže odměnit, a nakonec se dovídá, že této odměny se dostane Mordokajovi. Mordokajovi Haman chystá smrt, chce ho vidět na kůlu. Haman tedy přichystá kůl, na který je zanedlouho pověšen on sám.

A nakonec los, který chtěl Haman použít při odstranění Židů, se obrací proti němu, los – pur „, hrou osudu“ zachraňuje Židy, ti pak podle něj slaví svátek Purim.

4.1.2.8 Shrnutí narativní analýzy Knihy Ester

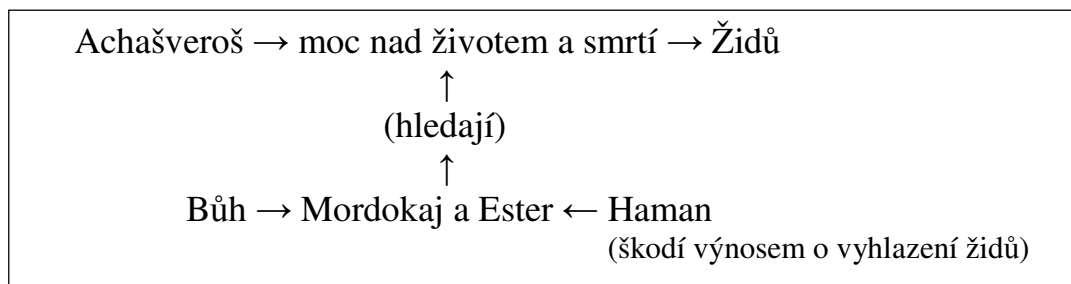
Je zřejmé, že celý příběh Knihy Ester můžeme rozdělit do dvou dějových linií⁴⁴, přičemž první připravuje díky zapuzení královny Vašti na scénu Ester. Druhý dějový oblouk se začíná odvíjet sporem mezi Mordokajem a Hamanem. Jistě však stojí za upozornění další momenty příběhu, jež jak jsme mohli zjistit, sehrály zásadní roli v konečném vyústění Knihy Ester a jejím radostném závěru.

Autor si velmi dobře pohrává s technikami, jež děj tvoří napínavým. Stupňování děje, kontrast protihráčů, paralelní děje a zajímavé zvraty, díky kterým čtenář netuší, jak příběh skončí; dále pak naznačení činu, který dostává smysl až později. K orientaci v příběhu mohou sloužit opakující se momenty jako například hostina, platnost zákona či odívání.

Dosud jsme aplikovali tři aktantové modely, ovšem zbývá nám ještě jeden model, který vystihuje Ester a její roli s přímým využitím přídavek ke Knize Ester, jež jsou zahrnuty v katolickém kánonu. A tak právě čtvrtý aktantový model nejlépe zodpoví kdo je Ester, jaká je její role a funkce, vyprávíme-li knihu v katolickém kontextu, což jak můžeme vnímat v předchozích modelech, není jediný možný způsob výkladu a interpretace.

4.2 Kniha Ester s dodatky

Aktantový model zahrnující Boží působení:

Jak můžeme vidět, v tomto modelu Ester i Mordokaj vlastní stejný post, tedy hlavní roli. Po hlubším zkoumání docházíme k závěru, že bez Ester by Mordokaj svůj záměr neuskutečnil – tuto situaci jsme nastínili v modelu výše. Ovšem, ani Ester bez Mordokaje by neobstála. Zůstává otázkou, na kolik by se Ester o záchranu svého lidu přičinila, například prosbou u krále, bez Mordokajova nabádání. Nechceme tímto znevažovat roli ani jednoho z aktérů, jen se snažíme naznačit, že dosadit oba aktéry do stejné funkce má své opodstatnění. A protože oba aktéři se vzájemně doplňují a ovlivňují, a oba zaujímají totožné postavení, nebudeme jejich role a funkce oddělovat.

4.2.1 Role a funkce postav v Knize Ester s přídávky

Mordokaj a Ester

Mordokaj a Ester jsou tedy oba hrdinové. Haman svou nenávistí škodí Mordokajovi, a protože se chce pomstít, vymyslí, jak nechat vyhladit všechny Židy. Skrze hrdiny a na jejich prosbu zasahuje Bůh, na pomoc vyvolenému národu. Boží působení můžeme vnímat už na samém začátku řecké verze, kterou otvírá Mordokajův sen. Tento sen v závěru sám Mordokaj komentuje jako zjevený od Boha. Hamanův pád, Achašverošova náhlá mírnost, otočení losu - osudu židů v jejich prospěch...to vše považuje Mordokaj za prozřetelnost a ochranu Boží.

Mordokaj i Ester se modlí, prosí za svůj lid. Pro nás jsou tyto modlitby důležité vzhledem k tomu, že jde o přímou řeč, která se vztahuje k samotnému Bohu. Vypovídá mnohé o povahách obou postav. Skrze modlitbu, ale i díky přízni krále, hledají pomoc pro svůj lid. Obojího se jim dostane. Jak pomoci od krále, tak Božího zásahu, který je nakonec i skrze krále zjevený.

Mordokajův sen a výklad snu, Modlitba Estěfina, to vše nám pomůže lépe pochopit role obou aktérů. Získané informace spojíme spolu s využitím informací z aktantových modelů, zejména pak z posledního.

Mordokajův sen: „Hle, hlasy a hřmot, hromy a zemětřesení, hrůza na zemi. A hle, přišli dva velcí draci, oba připraveni spolu zápasit, a ozval se jejich veliký řev. Na jejich řev se připravil celý národ k válce a začal bojovat proti národu spravedlivých. Nastal den tmy a temnoty, útlak a tíseň, pohroma a veliká hrůza na zemi. Celý spravedlivý národ propadl zmatku; obávali se od nich zlého, byli připraveni, že zahynou, a volali k Bohu. Z jejich volání, jako z malého pramínku vznikla veliká řeka s množstvím vody. Vzešlo světlo a slunce, ponížení byli povýšeni a pohltili slavné“ (Est 1,1d – k).

Výklad Mordokajova snu

„ Stalo se to od Boha. Vzpomněl jsem si totiž na sen, který jsem viděl o těchto věcech. Nic z toho nevyšlo na prázdno. Malý pramínek se stal řekou. Vzešlo světlo a slunce a mnoho vody. Tou řekou je Ester, kterou král pojal za ženu a učinil královnou. Těmi dvěma draky jsem já a Haman“. Est 10,3a – d.

Objasnění losu a boží pomoci v Mordokajově snu

„...Bůh učinil divy a zázraky veliké, jaké se nestali mezi národy. Proto učinil dva losy, jeden lidu Božímu a jeden pro všechny pronárody. Ale Bůh se rozpomenul na svůj lid a ospravedlnil své dědictví“. Est 10,3e – i.

Mordokaj a Haman jsou tedy dva muži, vstupující do boje, který je zápletkou. V boji nejprve převažuje Haman, tím ohrožuje Židy. Z volání a úpění přichází řeka – Ester. Hrdinka, kterou posílá Bůh, a která rozhoduje boj. Mordokaje, jakožto hrdinu lze oprávněně postavit k Ester.

Esteřina role v příběhu je zajisté ústřední, ovšem stejně tak, jako Mordokajova, který si též získává náklonnost krále, a vymýšlí plán, jak Židům pomoci před pogromem, který Ester díky svému postavení královny realizuje. Esteřina funkce je tedy podpořena Mordokajem, díky němuž vlastně své funkce dosahuje.

Modlitba Esterina

„ Pane můj, náš Králi! Ty jsi jediný. Pomoz mi, opuštěné a nemající opory leč v tobě, neboť nebezpečí je na dosah. Od narození jsem slýchala v otcovském rodu, žeš ty, Hospodine, vyvolil Izraele ze všech národů a naše otce ze všech jejich předků, aby se ti stali věčným dědictvím. Učinil jsi jim, co jsi slíbil. Avšak nyní jsme zhřešili před tebou, a ty jsi nás vydal do rukou našich nepřátel za to, že jsme oslavovali jejich bohy. Jsi spravedlivý, Hospodine“ (Est 4,17 1 – n).

V modlitbě je patrné, že Ester byla ve víře vychována a Boha ctí. Přesto však na dvoře a před králem nedává nic najevo, dokud Mordokaj nedá pokyn k odhalení. „Ester je Židovkou, která byla vychována ve věrnosti vůči Tóře. A takovou – navzdory jakémukoli vnějšímu zdání, zůstala“.⁴⁵

„Vlož mi do úst příhodná slova před lvem a proměň jeho srdce, aby zanevřel na našeho protivníka k záhubě jeho i těch, kdo s ním stejně smýšlejí“ (Est 4,17s). „Ty znáš mou tíseň, že si ošklivím znamení své vznešenosti, které nosím na hlavě, když se musím ukázat; ošklivím si je jako nečistý cár hadru a nenosím je ve dnech klidu. Tvá služebnice nejedla z Hamanova stolu, nepřispívala jsem k lesku královny hostiny, ani jsem nepila víno úliteb“ (Est 4,17v – x).

Ester je odevzdána Bohu, jeho prozřetelnosti a pomoci. Mordokaj ji nabádá, ať bojuje za svůj národ; co když je vyvolena Bohem právě pro tuto chvíli? Ester roli přijímá a stává s hrdinkou.

Hospodin

Boží působení můžeme v řeckém textu vnímat skrze Mordokajův sen, který Mordokaj závěrečným výkladem interpretuje jako zjevený od Boha. Mordokaj a Ester se Bohu odevzdávají v modlitbě a naději. Díky modlitbě poznáváme, k jakému Bohu se utíkají: „...tys učinil nebe a zemi i všecko podivuhodné pod nebem, jsi Pánem všeho, a nikdo se tobě, Hospodine, nepostaví na odpor“ (Est 4,17c). Boží působení vnímáme v králově nečekané reakci. Ve chvíli, kdy před krále předstupuje Ester

⁴⁵ CHALUPA, P. Významné ženy Starého zákona. In *Maria z Nazareta: plnost člověka a jádro církve*, s. 43.

s prosbou, je král rozhněvaný, náhle však: „ ...Bůh změnil králova ducha k mírnosti...“ (Est 5,1e).

Role Boha v textu je tedy pomáhat, přiklonit se svou vůlí k Mordokajovi a Ester, respektive celému vyvolenému lidu. Skrze člověka projevuje svou vůli. Nejprve skrze Mordokaje, Ester a nakonec i krále. Z Ester učiní hrdinku, Mordokajovi dá nahlédnout snem budoucnost. Bůh spravedlivý znovu zachraňuje svůj lid, vyvádí ho z otroctví modloslužby a hrozby smrti. Lid zůstává věrný Bohu a Bůh se má modlitbou Mordokaje a Ester na něj rozpomenout.

5. Exkurz: žena ve starozákonní době

K tomu, aby náš pohled na Knihu Ester byl celistvější, abychom si ujasnily kontext, ve kterém je kniha přibližně psána, je vhodné nastínit si v krátkosti postavení ženy ve starozákonní době. Proto je zde nabídnut krátký exkurz. Snad nám pomůže lépe pochopit, jaký význam Kniha Ester má. Tedy že ženství, respektive ženu samotnou, oceňuje a pozitivně hodnotí. Žena se stává prostředníkem Boha. Bůh působí záměrně skrze „slabou“ ženu, aby na ní mohl ukázat svou velikost a moc, stejně jako milosrdenství a záchranu. Jedna jediná žena pomůže celému národu z jisté smrti. Zákon krále se střetává se zákonem Božím v lidu, jež je vyvolený.

Izraelská společnost byla, jako všechny ostatní na Blízkém východě, patriarchální. Podle starozákonního podání vidíme zápas mezi pojetím orientálním, kde žena neměla víceméně žádnou moc či právo, a nábožensky lidštějším pohledem na ženu.

Na straně jedné byla žena pokládána za pracovní sílu, kterou otec mohl prodat do otroctví (Ex 21,7) a která z moci otce, který ji věnem v podstatě dal, přechází do moci manžela. Jejím úkolem byla péče o dobytek (Gn29,6; Ex 2,16), opatřování vody pro domácnost, mletí obilí pro denní potřebu, příprava pokrmů, tkaní látek a šití

oděvů (IS 2,19). Zemřel-li muž, měla žena možnost levitárního sňatku⁴⁶, přičemž muž jej na rozdíl od ženy mohl odmítnout, nebo musela odejít ke svým rodičům, odkázána na účasti při obětních hostinách (Dt14,29; 16,11:14) a na paběrkování nebo na nadvládu svého dorostlého syna. I při obětní hostině muž přiděloval podíl (IS 1,5), rozhodoval v otázkách náboženství a dokonce její sliby mohl prohlásit za neplatné (Nu 30,7nn).

Dále manželská věrnost byla žádána pouze od ženy, muž byl trestán pouze dopustil-li se cizoložství se zasnoubenou, či vdanou ženou (Dt22,23nn). Bylo mu povoleno mnohoženství, zejména když žena neprodila syna. Pokud byla žena neplodná, byla v podstatě společností zavržená, protože jejím hlavním, pokud ne jediným úkolem bylo rodit potomky. V synagoze ženy sedaly na zvláštních místech za zamřížovanými okny. I sociální práce a mnohé další byly vyhrazeny pouze mužům. Žena nemohla svědčit ani vychovávat děti a předříkávat modlitbu u stolu.⁴⁷

Na straně druhé se zřídka kdy stalo, aby žena zůstala nezaopatřena s dětmi bez domova. Také muž byl více trestán za své prohřešky proti zákonu, jež se na ženu nevztahovaly. Ve Starém zákoně i pozdějším Židovstvu vidíme snahu ženu pravomocemi přiblížit muži, tedy vyvážit jejich privilegia. Také se uplatňovaly ve veřejném životě (Sára, Rebeka, Ráchel) a byly mezi nimi i prorokyně a pěvkyně (Marie, dcera Jeftova, Debora a Anna). O vlivu žen vypráví historie královny Jezabel a například Kniha Přísloví velebí statečnou ženu. Podle knihy Přísloví žena zajišťovala první vyučování svých dětí.⁴⁸

⁴⁶Levitární manželství, neboli švagrovské manželství znamená, že pokud po svatbě muž zemře a nezanechá potomky, žena zůstane v domě tchána, spojená s kmenem otce zesnulého muže. Pouto není zničeno ani smrtí. Žena zůstane vdanou vdovou, označena jako „jevama“ tedy žena bratra. Manželství pokračuje s bratrem zemřelého muže, většinou nejstaršího. Jsou-li všichni bratři ženatí, svazek stejně nebude zmařen, protože v době Tóry nebylo zakázáno mít víc než jednu ženu. Také se v tomto případě situace nenahlíží jako krvesmilství, které je jinak vnímáno s odporem. Pokud zemřelý muž nemá bratry, žena opustí dům a může vstoupit do nového manželství. Tak velký význam má levitární manželství pro Tóru, respektive pro to, aby žena i rod zesnulého muže byl zachován v dostatku. Srov. DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s. 216 – 217.

⁴⁷Srov. NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*, s. 1345.

⁴⁸ Srov. Tamtéž, s. 1345.

Postavení žen a jejich úloha ve veřejném životě, jak se dozvídáme z Bible, je mnohdy až překvapivá. Nástrojem zvláštních úmyslů Hospodinových, či válečným hrdinstvím a statečností bývají obdařené také ženy.⁴⁹

5.1 Interpretace Knihy Ester jako předobraz Panny Marie?

Jak tedy chápat poselství textu? Jak vnímat příběh, který je psán v době, která je velmi odlišná v chápání ženy, na rozdíl od doby dnešní. „Aniž bychom přehlíželi historický kontext, odhalujeme tím, že text zkoumáme ze stále nových pohledů, nové a bohatší pravdy, které autor nikdy neznal.“⁵⁰ Snažili jsme si nastínit ženu Starého zákona, stejně jako smysluplně uchopit text Knihy Ester, avšak: „Interpretace je subjektivní činností v tom smyslu, že vždycky odráží uvědomělou, nebo neuvědomělou pozici interpreta. Bultmanův koncept předporozumění (*Vorverständnis*) ukazuje stejným směrem. Všechny hermeneutické perspektivy je možno chápat z pozice obhajoby. Neexistuje a nikdy neexistovala pozice hodnotově neutrální.“⁵¹

Přesto se pokusíme nastínit ženu Ester, a také to, jak můžeme příběh a jeho poselství vnímat dnes a čím pro nás může být Kniha Ester inspirativní. „Křesťanský přístup chápe obvykle Ester jako předobraz panny Marie, která sebeobětováním umožňuje Boží prozřetelnosti darovat spásu. Ester je obrazem hrdinské víry a odvahy. Papež Jan Pavel II. aktualizoval význam Ester, když citoval slova Edith Steinové (při beatifikaci 1. 5. 1987): □Pán přijal můj život ve prospěch všech Židů. Musím dnes více myslet na královnu Ester, která zachránila svůj lid. Jsem malá Ester, velmi chudá a velmi slabá, ale Král, který mě vyvolil, je veliký a nekonečně milosrdný...“⁵²

Zamysleme se nad tím, nakolik můžeme na příběh Starého zákona aplikovat novozákonní. Nakolik je pro tuto konkrétní knihu vhodné a prospěšné stylizovat Ester

⁴⁹ Srov. SOKOL, J. Čtení z Bible, s. 270.

⁵⁰ SHELDRAKE, P. *Spiritualita a historie*, s. 168.

⁵¹ OPOČENSKÁ, J. *Zpovzdálí se dívaly také ženy*, s. 54.

⁵² CHALUPA, P. Významné ženy Starého zákona. In *Maria z Nazareta: plnost člověka a jádro církve*, s. 44.

jako předobraz Panny Marie. Jistě, jako křesťané se snažíme uchopit starozákonní příběh a porozumět mu: „Způsob, jakým je třeba interpretovat biblické poselství, vyplývá z jeho vlastní povahy. Zjevená pravda, jak ji dokládá Písmo svaté, je pravdou od Boha, jenž se prokazuje jako věrný v dějinách. (emeth)“.⁵³ Dále: „...je třeba interpretovat Starý zákon ve světle jeho novozákonních naplnění, zatímco Nový zákon je třeba interpretovat ve světle starozákonních příslibů“.⁵⁴

Zřejmě se u tohoto uchopování nikdy nevyhneme stylizaci, protože naše chápání je nesrovnatelně jiné. Přesto se v závěru práce vynasnažíme Ester vnímat tak, jak se nám dává v katolickém kontextu a zároveň neopomínat, že je tu pro všechny křesťany; a snad jí ponechat něco z krásy starozákonního příběhu.

⁵³ POSPÍŠIL, C. V. Hermeneutika mystéria, s. 180.

⁵⁴ Tamtéž, s. 181.

ZÁVĚR

Ester v Knize Ester je sebevědomá, schopná obětovat svůj život. Orientuje se na královském dvoře a své krásy umí pro spravedlivé jednání využít. V Knize Ester se naše hrdinka jeví jako samostatná, přesto však muži podřízená diplomatka. Její jednání a vystupování působí vyrovnaně. Ve čtvrté kapitole Knihy Ester se mění pozice jednajících v příběhu. Do této chvíle je Ester tou, která pokorně naslouchá Mordokajových rad. Zde však, snad pod tíhou událostí a hrozby pogromu, nabrala sil; Mordokajovi sebejistě a odhodlaně přikazuje, jak se má v další situaci zachovat: „Jdi, shromažď všechny Židy, kteří jsou v Šúšanu, a postěte se za mne. Nejezte a nepijte po tři dny, v noci ani ve dne. Také já a mé dívky se budeme takto postit. Potom půjdu ke králi, třebaže to není podle zákona. Mám-li zhynout, zhynu. Mordokaj odešel a učinil všechno, co mu Ester přikázala“ (Est 4,16 – 17).

Ester spolu s příběhem dozrává, více se projevuje a snad i situace ji nutí začít takto jednat, stále však s pokorou, zejména před králem. O Esterině víře či její osobní náboženskosti se mnoho nedozvídáme, dokud lid, ze kterého vzešla a víru přijala, nebojuje o život. Krása dostala Ester na trůn, zároveň výchova a rady Mordokaje, i strach o lid a víru z Ester vytvořily ženu, o které si dodnes pro její odvahu a zbožnost vyprávíme, kterou interpretujeme a která, dospělá pod tíhou hry osudu, dospěla v příklad a inspiraci.

Kniha Ester vnímána spolu s přídávky nám dává nahlédnout, jak se Ester v jejich kontextu mění. Je především odevzdaná modlitbě, slabší a Bohu podřízená. Nikde není explicitně zmíněno proč, ale Ester je velmi oblíbena; snad pro svůj půvab a krásu, za kterou se rdí, když předstupuje před krále s myšlenkou, že její národ je ohrožen (Est 5,1b). Stydí se před Bohem za svou krásu, kterou zaprodala, když oslavovala „jejich bohy“ (Est 4,17n).

Teď se kaje a krásu, kterou dostala, se snaží využít k záchraně svého lidu. Ester vyzrává ve svém myšlení i modlitbě. Spolu s příběhem a v příběhu se stává hrdinkou.

Náklonnost Boha se snaží podpořit pokornou modlitbou a prosbou, oblíbenost krále pak získává pro svůj půvab. Ve chvíli, kdy předstupuje před krále prosit za svůj lid, toliko se ho obává, že upadá do mdlob. Tento přístup se mění oproti Knize Ester, kde svůj strach nedává příliš najevo. Na druhé straně to, co se dovídáme o Ester díky její modlitbě, nám rozšiřuje obzor. Ester v modlitbě je velmi vyzrálá, opravdu odevzdaná, aniž by se ve svém jednání vzdávala.

Jak již víme, úloha ženy ve starozákonní době byla nelehká, avšak ani to nezabránilo Ester, aby skrze ni Hospodin zjevil své milosrdenství a rozpomenul se na svůj vyvolený lid. Hrdinství bylo prokázáno skrze ženu, tedy slabší a méně vlivnou. V lidské slabosti se ukazuje Boží moc.

Sebedůvěra, hrdinství, ale i pokorná prosba, modlitba a spiritualita Ester, je jednoznačně vyvýšena a doceněna. Postava Ester Knihy Ester dokázala důstojným, specificky ženským, diplomatickým a pokorným způsobem žádat o pomoc; prosbou, ale také jednoznačným vyjádřením svého požadavku, věděla-li, že tak jedná ve víře v záchranu a pomoc židovskému lidu, ze kterého vzešla.

Jednoznačný rozdíl mezi ženou Knihy Ester bez přídavků a postavou Ester v přídavcích je sebevědomí. Máme-li však možnost znát ji v obou polohách, obraz, který nám poskytuje, je vyvážený, ač ji při četbě samotné můžeme vnímat rozporupně. Když se obě polohy téže Ester, tedy sebevědomé a rozvážné na jedné straně a pokorné, kající a odevzdané na straně druhé spojí v jednu, navíc v kontextu celého příběhu, vidíme Ester jako archetyp zbožné ženy.

Jistě existují atributy, které ji pojí s Pannou Marií, či spíše, je mnoho způsobů, skrze které ji můžeme interpretovat nám srozumitelněji. Zároveň Ester zůstává do jisté míry ideálem starozákonní představy o ženě – snad proto ji rabi tolik obdivují – pro její nespornou schopnost být poslušná muži, zaujímat uváženě post královny a zároveň zůstat hrdinkou. „Ester je oblíbenou hrdinkou rabínů, v židovské tradici má

mimořádné místo. Přestože se stala ženou neobřezaného cizince, bylo tomu tak, aby zachránila lid Izraele - Židy.⁵⁵

Kdo je Ester Knihy Ester? Hrdinka, která bez Boží pomoci, náklonnosti muže, jenž ji dosadil na královský trůn, a bez Mordokaje, svého pomocníka a rádce těžko mohla vyžrát v ženu knihy, která je inspirací a oslavou jak pro Židy, tak pro křesťany. Snažíme se tímto naznačit, že bez Mordokajovy výchovy, péče a rad by se jen těžko mohla stát hrdinkou. Stejně jako bez krále rozhodnutí učinit ji královnou. Těžko by naplnila funkci hrdinky, nebýt Mordokajova sporu s Hamanem. Mordokaj odmítne klanět se Hamanovi, ne snad pro svou pyšnost, nýbrž proto, že se nechce klanět člověku, podléhat modloslužbě. V době, kdy Židé prožívají útlum náboženského cítění, přichází Mordokaj. Znovu probouzí vyvolený lid a to hlavně ve vztahování se ke svému Bohu. Probudí a dodá odvahy i Ester, která se pro Boží lid odevzdá a tím nalézá svou identitu, kterou již nemusí tajit. Takto ji Židé slaví dodnes, jako hrdinku silnou ve víře.

Zároveň záleží jen na nás, kým se pro nás Ester stane především. Může být hrdá, samostatná až uzavřená, bojovná pro svůj lid v masoretském textu. Může být pokorná, odevzdaná v důvěře pouze Bohu, litující... přesto nalézá později sílu. Takto se nám jeví v přídavcích. Může se spojit v jednu ženu, která bude vyvážená. Stejně jako věří ve své možnosti, odevzdává se v podstatných momentech Bohu, nepřestává jednat a bojovat. Ester zůstává tvárnou, s možností mnoha různých výkladů, podle toho, jaký text či texty využíváme k jejímu zkoumání.

⁵⁵DUBINOVÁ, T. *Ženy v Bibli, ženy dnes*, s. 156.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:

ARISTOTELÉS. *Poetika*. Přel. M. Mráz. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2008. 289 s. ISBN 978-80-7298-131-1.

BÁNDY, J. *Úvod do Starej zmluvy*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2004. 168 s. ISBN 80-223-1885-X.

BÁNDY, J. *Teológia Starej zmluvy*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2003. 223 s. ISBN 80-223-1793-4.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Česká biblická společnost, 2006. ISBN 80-85810-42-5.

BIČ, M. *Ze světa Starého zákona II*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1989. 794 s. ISBN neuvedeno.

CÍSAŘ, I. *Žena v Písmu svatém*. 1. vyd. Brno: Cesta, 1995. 77 s. ISBN 80-85319-46-2.

DE LIBERA, A. *Středověká filosofie: Byzantská, islámská, židovská a latinská filosofie*. Přel. M. Pokorný. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1993. 551 s. Přel. z: La philosophie médiévale. ISBN 80-7298-026-2.

DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*. Přel. M. Holá. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009. 304 s. Přel. z: Jüdische Riten und Symbole. ISBN 978-80-7021-963-8.

DOHMEN, CH.;STEMBERGER, G. *Hermeneutika židovské Bible a Starého zákona*. Přel. Š. Zbytovský. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2007. 283 s. Přel. z: Jüdischen Bibel und des Alten Testaments. ISBN 978-80-7021-874-7.

DOMMERSHAUSEN, W.; KRINETZKI, G. *Die Neue Echter Bibel: Kommentar zum Alten Testament mit der Einheitsübersetzung*. 2. Aufl. Würzburg: Echter, 1985. 31 s. ISBN 3-429-00650-3.

DUBINOVÁ, T. *Ženy v Bibli, ženy dnes*. 1. vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2008. 243 s. ISBN 978-80-86889-69-6.

EGGER, W. *Methodenlehre zum Neuen Testament: Einführung in linguistische und historiisch-kritische Methoden*. 1. Aufl. Freiburg im Breisgau: Herder, 1987. 234 s. ISBN 3-451-21024-X.

ELIADE, M.; CULIANU, I. *Slovník náboženství*. Přel. M. Lyčka. 2. vyd. Praha: Argo, 2001. 318 s. Přel. z: Le dictionnaire des religions. ISBN 80-7203-393-X.

HUGO ZE SVATÉHO VIKTORA. *O třech dnech*. Přel. L. Karfíková. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1997. 183 s. Přel. z: De tribus diebus. ISBN 80-86005-61-5.

CHALUPA, P. *Královna Ester. Kniha Ester v pohledu synchronním a diachronním*. 1. vyd. Svitavy: Trinitas, 1999. 113 s. ISBN 80-86036-26-X.

CHALUPA, P. Významné ženy Starého zákona. In *Maria z Nazareta: plnost člověka a jádro církve*. Svitavy: Trinitas, 2003, s. 176. ISBN 80-86036-91-X.

CHATMAN, S. *Příběh a diskurs: Narativní struktura v literatuře a filmu*. Přel. M. Orálek. 1. vyd. Brno: Host, 2008. 328 s. Přel. z: Story and Discourse. Narrative Structure in Fiction and Film. ISBN 978-80-7294-260-2.

KAISER, O. *Odkaz alexandrijských Židů. Úvod do deuterokanonických knih Starého zákona*. Přel. J. Hoblík. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006. 165 s. Přel. z: Die alttestamentlichen Apokryphen (Eine Einleitung in Grundzügen). ISBN 80-7021-592-5.

KUNETKA, F. *Židovský rok a jeho svátky*. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 129 s. ISBN 80-244-0356-0.

Maria z Nazareta. Plnost člověka a jádro církve. Svitavy: Trinitas, 2003. ISBN 80-86036-91-X.

MURPHY, R. et al. *The New Jerome Biblical commentary*. New Jersey: Prentice Hall, 1990, 1482 s. ISBN 0-13-614934-0.

NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. 2. přeprac. vyd. Praha: Kalich, 1956. 1405 s. ISBN neuvedeno.

Nový překlad Písma svatého. Starý zákon: Apokryfy. Praha: Kalich, 1985. ISBN neuvedeno.

Nový překlad Písma svatého. Starý zákon: Ezdráš – Nehemjáš – Ester. Praha: Kalich, 1970. ISBN neuvedeno.

OPOČENSKÁ, J. *Zpovzdálí se dívaly také ženy*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1995. 159 s. ISBN 80-7017-912-0.

PELIKAN, J. *Komu patří Bible? Dějiny Písma v proměnách staletí. Přel. M. Lesná.* 1. vyd. Praha: VOLVOX GLOBATOR, 2009. 269 s. Přel. z: *Whose Bible Is It?*. ISBN 978-80-7207-712-0.

Pět svitků svátečních. Píseň písni – Rút – Žalozpěvy – Kóhelet – Ester. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958. ISBN neuvedeno.

POSPÍŠIL, C. V. *Hermeneutika mystéria: Struktury myšlení v dogmatické teologii.* 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2005. 242 s. ISBN 80-85929-77-5.

RENDTORFF, R. *Hebrejská bible a dějiny. Úvod do starozákonní literatury.* Přel. J. Hoblík. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996. 375 s. Přel. z: *Das Alte Testament – Eine Einführung.* ISBN 80-7021-190-3.

Proroctví a apokalypsy. Novozákonní apokryfy III. Praha: Vyšehrad, 2007. ISBN 978-80-7021-814-3.

SHELDRAKE, P. *Spiritualita a historie: úvod do studia a interpretace křesťanského duchovního života.* Přel. E. Lajkepová, P. Pšeja. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 228 s. Přel. z: *Spirituality & history: questions of interpretation and method.* ISBN 80-7325-017-9.

SCHERER, A. *Ženy v Bibli.* Přel. J. Koláček. 1. vyd. Řím: Křesťanská akademie, 1973. 190 s. Přel. z: *Biblich Frauen.* ISBN neuvedeno.

SOKOL, J. *Čtení z Bible.* 1. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1996. 286 s. ISBN 80-85810-10-7.

STERN, M. *Svátky v životě židů.* Přel. A. Smutná. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2002. 247 s. Přel. z: *Gelebte jüdische Feste.* ISBN 80-70-21-551-8.

TYROL, A. *Všeobecný úvod do historických knih Starého zákona.* 1. vyd. b. m.; KBD Svit, 2000. 208 s. ISBN 80-968345-4-1.

Výklad ke Starému zákonu II. Díl II. Knihy výpravné (Jozue až Ester). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-7192-150-5.

ZENGER, E. *Na úpatí Sinaje. Obrazy o Bohu v prvním zákoně.* Přel. J. Hubková. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. 149 s. ISBN 80-7197-143-2.

ABSTRAKT

KOHOUTOVÁ, A. *Postava Ester v příběhu knihy Ester*. České Budějovice 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra biblických věd. Vedoucí práce A. Mackerle.

Klíčová slova:

Knihy Ester, řecké dodatky, dějinná recepce, svátky Purim, žena ve Starém Zákoně, interpretace, role a funkce postavy, hlavní hrdina, narativní analýza, aktantové schéma, dějové linie a zvraty.

Hlavním tématem práce je zkoumání postavy Ester, jejích rolí a funkcí v Knize Ester. Samotnému uchopení postavy Ester předchází dějinná recepce knihy. Tomuto náhledu je nejprve podroben masoretský a poté řecký text. Pro komplexnější chápání Ester v Židovské tradici je následně přiblížen význam svátků Purim a jeho slavení.

Pomocí metody narativní analýzy jsou určeny role a funkce jednotlivých postav, hlavně pak Ester. Příběh Ester je analyzován nejprve v masoretském, později v řeckém textu a konečně z obou pramenů. Tradiční pojetí role Ester je konfrontováno s použitou metodou narativní analýzy, což umožňuje komplexnější nazírání této starozákonní postavy.

ABSTRACT

Esther As a Charakter In a Story.

Key words:

Book of Esther, Greek appendiees, historici reception, Purim Feast, woman in the Old Testament, interpretation, role and fiction of a charakter, main hero, narative analysis, actant scheme, plot lines and reverses.

Studying of the charakter Esther, her roles and functions at the Book of Esther is the focal point of the work. Historical reception of the Book of Esther precedens the grasp of the charakter of Esther itself. The masotherie text has been put through this insinght as the first, then the greek text was. Significance of the Purim Feastis subsegnently approximabed to more complex grasp of Esther.

The roles and functions of individual characters, primarily of the charakter of Esther, was stated by the method of narative analysis. The story of Esther is analysed in Masoterie language first, finally from both of the sources. Tradicional concept of the role of Esther is confrontated with applied method of narative analysis what allow more complex view of this Old Testament character.